

ВІРТУАЛЬНІ СЛІДИ В КОНТЕКСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ КІБЕРЗЛОЧИНІВ

Арина Фрумкіна, Ольга Порохова

Національний університет «Одеська юридична академія»

Abstract. Modern technologies of the XXI century are represented in almost all the spheres of human life. The tendency of involving electronic technologies in the social life causes the emergence of a certain person depends, because many people don't imagine their lives today without social networking or messaging. The state supports the idea of an "information" society, for example, the "Electronic Court" is now being implemented in Ukraine. The positive aspects of the introduction of new scientific and technological developments aren't used for criminal purposes and virtual space become one of the spheres of criminal offenses including cybercrime.

Keywords: virtual traces, cybercrime, electronic evidence, virtual digital space, criminalistics.

ВСТУП. Понятійний апарат законодавця, що відноситься до сфери кіберзлочинності, практично відсутній, адже законодавство України навіть не розкриває сутність дефініції «кіберзлочинність». Натомість в європейських країнах цей напрям вже давно розвивається. Так, в 2001 році Радою Європи була прийнята Міжнародна Конвенція по кіберзлочинам (Конвенція, 2001). У даній Конвенції виділені п'ять підстав класифікації «комп'ютерних» злочинів і, відповідно, всі злочини розділені на п'ять груп:

- ✓ в першу групу включені всі комп'ютерні злочини, спрямовані проти комп'ютерних даних та систем (незаконний перехоплення, втручання в дані або в систему);
- ✓ другу групу складають протиправні діяння, вчинені з використанням технологій (підроблення, витяг, блокування або зміна даних);
- ✓ третю групу об'єднують правопорушення, пов'язані з утриманням даних або контентом;
- ✓ до четвертої групи відноситься порушення авторських і суміжних прав;
- ✓ п'ята група включає кібертероризм і використання віртуального простору для здійснення актів насильства, а також інші дії, що посягають на громадську безпеку.

Така позиція щодо кіберзлочинності призвела до виникнення в науковому середовищі дискусії з визначення поняття і змісту «віртуальних слідів». На думку Г. В. Семенова, віртуальні сліди – це комп'ютерна інформація на матеріальних носіях комп'ютерної техніки (програмне забезпечення, за допомогою якого здійснюється сканування, декодування, запис і зберігання необхідних даних, підробка документів і інші супутні злочини, продукти застосування вказаних спеціальних програм, повідомлення телекомунікаційних сервісів (SMS, EMS, MMS), персональні дані абонента і тому подібне) (Басай, Томир, 2008: 222–223). Проте В. А. Мещеряков розглядає віртуальні сліди як зміну стану автоматизованої інформаційної системи (утвореного нею «кібернетичного простору»), пов'язаної з подією злочину і зафіксовану у вигляді комп'ютерної інформації (тобто інформації у вигляді, придатному для машинної обробки) на матеріальному носіїві, у тому числі і на електромагнітному полі (Мещеряков, 2002: 103).

МЕТОДИ ТА МАТЕРІАЛ ДОСЛІДЖЕННЯ. У роботі застосовані індуктивний і дедуктивний методи в ході узагальнення та аналізу криміналістичної літератури з проблеми дослідження, розгляду стану теоретичної та практичної розробленості проблеми кіберзлочинів та кіберслідів.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ. Існуючий на сьогодні законодавчий підхід щодо кіберзлочинності та наробки вчених дають нам змогу сформулювати власне визначення поняття «віртуальні сліди» – це сліди скоєння будь-яких дій в інформаційному просторі цифрових пристроїв, їх систем та мереж. Тобто, віртуальні сліди існують у вигляді комп'ютерної інформації.

У криміналістичній науці і практиці віртуальні сліди розглядаються з двох позицій, зважаючи на їх специфіку. Їх не можна віднести ні до матеріальних, ні до ідеальних. Але вчені і дослідники одностайні в тому, що віртуальні сліди можна розглядати як діяльність особистості у віртуальному просторі.

При з'ясуванні значення віртуальних слідів в процесі розслідування злочинів і кіберзлочинів в тому числі, перш за все треба звернути увагу, що віртуальні сліди є слідами криміналістичними, тобто ці сліди можуть нести в собі значущу інформацію нарівні з традиційними видами слідів. Віртуальні сліди

слугують засобом пізнання об'єктивної та суб'єктивної сторін правопорушення. Крім того, за допомогою віртуальних слідів можна з'ясувати відомості, які хоча і не по'язані безпосередньо з подією скоєного злочину, та все ж таки можуть мати певне значення в процесі розкриття такого злочину, це, наприклад, інтереси, психологічні риси та інші відомості про особу підозрюваного.

Мало хто буде заперечувати, що віртуальний простір є складною інформаційною структурою, яка містить в собі велику кількість віртуальних слідів, що можуть застосовуватись під час розкриття злочинів і тому, одним з важливих напрямів в сучасній криміналістці є розробка механізмів пошуку, способів вилучення та правил дослідження цих віртуальних слідів задля найбільш повного та точного розслідування злочинів.

ВИСНОВКИ. Віртуальні сліди і робота з ними, а саме пошук, виявлення, фіксація, вилучення, дослідження повинні доповнити собою предмет криміналістичної техніки, а кримінально-процесуальне законодавство, відповідно потребує відповідних змін, які забезпечать механізм виконання всього комплексу дій з віртуальними слідами, що буде сприяти підвищенню ефективності виявлення і розслідування кіберзлочинів і протидії кіберзлочинності в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конвенція про кіберзлочинність: Конвенція, Міжнародний документ від 23.11.2001. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_575.
2. Басай В. Д., Томин С. В. Дослідження віртуальних слідів – перспективний напрям криміналістичного слідознавства. *Актуальні проблеми держави і права*. 2008. Вип. 44. С. 220–223.
3. Мещеряков В. А. Преступления в сфере компьютерной информации: основы теории и практики расследования. Воронеж: Изд-во Воронеж. гос. ун-та, 2002.

REFERENCES

Convention on Cybercrime: Convention, International Document of 23.11.2001. URL:

http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_575

Basai V. D., Tomin S. V. Virtual trace research is a promising area of forensic science. *Actual problems of the state and law*. 2008. Iss. 44, pp. 220-223.

Mescheryakov V. A. Crimes in the field of computer information: basics of the theory and practice of investigation. Publisher Voronezh. state. University 2002.